

<https://helda.helsinki.fi>

Metsäsuhteet metsäkulttuurisen kestävyuden rakentajina

Halla, Tuulikki

2020-05

Halla , T , Karhunkorva , R & Laine , J M 2020 , ' Metsäsuhteet metsäkulttuurisen kestävyuden rakentajina ' , Vuosilusto / Lusto, Suomen metsämuseo ja metsätietokeskus , Vuosikerta. 13 , Sivut 24-37 .

<http://hdl.handle.net/10138/316213>

---

acceptedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

Metsäsuhteet metsäkulttuurisen kestävyyden rakentajina

Tuulikki Halla, Reetta Karhunkorva ja Jaana Laine

Tiivistelmä

Ihmisen ja metsän vuorovaikutteisella suhteella, metsäsuhteella, on keskeinen rooli metsäkulttuurisen kestävyyden toteutumisessa. Metsäsuhteet sekä rakentavat metsäkulttuuria että rakentuvat metsäkulttuurista. Tässä metsäsuhteen ja metsäkulttuurin vuorovaikutteisudessa ja muuntuvuudessa piilee avain metsäkulttuuriseen kestävyyteen.

Metsäkulttuurista kestävyyttä on erilaisten metsiin liittyvien arvojen, asenteiden, valtasuhteiden ja kulttuuristen käytäntöjen - siis erilaisten metsäsuhteiden - tunnistaminen ja yhdenvertainen tarkastelu sekä niiden ottaminen huomioon paikallisessa, alueellisessa ja valtakunnallisessa päätöksenteossa. Metsäkulttuurisessa kestävyydessä metsäsuhteiden erilaisuuteen suhtaudutaan rikkautena, monimuotoisuutena ja resilienssinä, mikä vahvistaa yhteisöjen ja yhteiskunnan kykyä ennakoida ja reagoida metsiin kohdistuviin muutoksiin.

Artikkelissa hyödynnetään metsäsuhteeseen, kulttuuriseen kestävyyteen ja kulttuurin käsitteeseen sekä arvoihin ja valtaan liittyvää tutkimuskirjallisuutta.

Kulttuuri muutosvoimana

Kulttuurin voidaan katsoa olevan kaiken yhteiskunnallisen toiminnan taustalla.

Arkiajattelussa kulttuuriksi ymmärretään lähinnä taiteellinen toiminta ja tuotanto, mutta laajemmin määriteltynä kulttuuri tarkoittaa kaikkea inhimillistä ja yhteiskunnallista toimintaa uskomuksista ja arvoista lakeihin ja toimintatapoihin.¹

---

¹ Kulttuuria on määritelty lukuisin eri tavoin. Esim. Geertz 1973: "Culture is a system of inherited conceptions expressed in symbolic forms by means of which men communicate, perpetuate, and develop their knowledge about and attitudes toward life"; Hannerz 1992: "When you see a river from afar, it may look like a blue (or green, or brown) line across a landscape; something of awesome permanence. But at the same time, 'you

Kulttuuri on ihmisten kesken jaettuja aineettomia ja aineellisia perinteitä.² Jaottelu aineelliseen ja aineettomaan on osittain keinotekoinen, sillä aineellisen kulttuurin taustalla on aina henkisiä prosesseja ja aineettomaan kulttuuriin liittyy aineellisia puolia - esimerkiksi metsätyötaitoihin työvälineet, joita metsätyössä käytetään.³ Ajallisesti kulttuuri sijoittuu aika-akselille menneestä tulevaan, jolloin menneisyyden kulttuuripiirteet vaikuttavat tässä hetkessä, ja yhdessä nykyhetken kulttuurin kanssa muovaavat tulevaisuuden kulttuuria.⁴

Lähtökohtaisesti yhteiskunnan kaikilla jäsenillä on oikeus määrittää ja osallistua kulttuurin uudistamiseen. Modernin prosessikeskeisen käsityksen mukaan kulttuuri on jatkuvassa muutoksessa oleva, kehittyvä vuorovaikutteinen prosessi, jossa sekä luodaan uutta että säilytetään jotakin perinteistä ja johon sisältyy aina yksilöllistä monimuotoisuutta.⁵ Kulttuurin dynaamisessa luonteessa piilee sen muutosvoima; kulttuuri yhtäältä ohjaa inhimillistä toimintaa, mutta toisaalta inhimillinen toiminta ohjaa kulttuuria.⁶

Kulttuurin merkitystä yhteiskunnallisena muutosvoimana korostaa se, että yhteiskunnat ovat muotoutuneet eri aikakausien kulttuuristen arvojen, toimien tai ilmiöiden puitteissa. Tällöin myös kulttuuri on tai sen kuuluisi olla keskiössä yhteiskuntien uudistamisessa. Tavoiteltavassa ja arvostettavassa uudistamisessa tuetaan ja luodaan kulttuurista kestävyttä, joka edistää kestävästä kehitystä, ihmisten keskinäistä arvostusta, turvaa ihmisoikeuksia ja vahvistaa kulttuurien vuorovaikutusta.

Ihmisen ja metsän vuorovaikutteisen suhteen ilmentäjänä metsäkulttuurilla on yhteiskunnallisesti vaikuttava rooli. Metsäkulttuuri voi ohjata metsiin, niiden merkityksiin ja käyttöön liittyviä käytänteitä kestävämpään suuntaan. Siten metsäkulttuuri ja metsäkulttuurinen kestävyys ovat yksilöissä, yhteisöissä ja yhteiskunnissa vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja, jotka edistävät ekologisesti, sosiaalisesti tai taloudellisesti kestävästä toimintaa. Kulttuurinen kestävyys luo edellytyksiä muille kestävyiden muodoille,

---

cannot step into same river twice' for it is always moving, and only on this way it achieve its durability. The same way with culture – even as you perceive structure, it is entirely dependent on ongoing process.”

² Siivonen 2013, 318.

³ Vilkuna 2015, 114.

⁴ Paaskoski & Karhunkorva 2018, 10–11.

⁵ Esim. Fornäs 1998, 11; Häyrynen 2009, 7–8; Paaskoski 2008, 11.

⁶ Siivonen 2008, 69.

vaikka kulttuurisen kestävyysmerkitystään usein vähätellään sijoittamalla se osaksi sosiaalista kestävyyttä.⁷

Kulttuuri voidaan nähdä muiden kestävyysmerkitystään osa-alueiden perustana ja samalla välttämättömänä rakenteena kestävänsä kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Kulttuuri kestävänsä kehityksenä (*culture as sustainable development*) on vahvaa kestävyyttä, jossa kulttuuri tunnustetaan kaiken inhimillisen toiminnan ja päätöksenteon lähteeksi: ilman kulttuuria ei ole kestävänsä kehitystä.⁸ Tällaisessa vahvassa kestävyysmerkitystään metsää luonnon yhtenä pääomana ei nähdä pelkkänä resurssina, vaan ennemminkin monimuotoisena systeeminä, jonka yhteydet vaikuttavat metsän - ja koko luonnon - ylläpito- ja tuotantokykyyn.⁹

Kulttuurin muuntelevuus ja monimuotoisuus perustuvat sitä luoviin ihmisiin, jotka aistivat, havaitsivat ja ymmärtävät - kokevat - maailman omalla ainutlaatuisella tavallaan. He omaksuvat jotakin yhdessä jaetusta ja lisäävät siihen oman panoksensa, joka muodostuu vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa.¹⁰ Ympäristö vaikuttaa kulttuurin ominaispiirteisiin ja eri kulttuureissa suhde luontoon voi olla erilainen. Samoin kuin biodiversiteetti eli biologinen monimuotoisuus vahvistaa luonnon sopeutumista ympäristömuutoksiin (*biological resilience*), kulttuurin monimuotoisuus vaikuttaa yhteiskuntien sopeutumiseen toimintaympäristön muutoksiin.¹¹ Kulttuurisen moninaisuuden, ihmisten välisen ymmärryksen ja vuorovaikutuksen vahvistamisessa ja siten kestävänsä kehityksen edistämässä elävällä, aineettomalla kulttuuriperinnöllä on tärkeä merkitys.¹²

---

⁷ Siivonen 2017, 282–284; Dessein et al. 2015, 14–15, 28–30. Kestävänsä kehityksen käsite muotoiltiin Gro Harlem Brundtlandin kokoaman kansainvälisen komission Our Common Future -raportissa (1987), jossa määritellyt kestävänsä kehityksen kolme ulottuvuus ovat ympäristöllinen, sosiaalinen ja taloudellinen. Myöhemmin kulttuurisen kestävyysmerkitystään käsite on lisätty neljänneksi kestävyysmerkitystään ulottuvuudeksi.

⁸ Dessein et al. 2015, 29, 31–32; Myös Soini & Huttunen 2018, 38–39.

⁹ Noël & O'Connor 1998; Pelenc et al. 2015, 1.

¹⁰ Siivonen 2015, 154–155.

¹¹ Pilgrim & Pretty 2010, 10.

¹² Unescon yleissopimus aineettoman kulttuuriperinnön suojelusta 2013; Kanerva & Mitchell 2015, 16, 23–27: Aineeton kulttuuriperintö (elävä perintö) on läsnä ihmisten ja yhteisöjen arjessa ja juhlassa, jotakin merkityksellistä, jota ihmiset ja yhteisöt haluavat vaalia elämässään ja siirtää eteenpäin. Keskiössä ovat yhteisöt ja niiden omaehtoinen kulttuuriperinnön vaaliminen; Tuomi-Nikula & al 2013, 20: Kulttuuriperintö on valikoitu osa kulttuurista, erityisen arvokkaaksi ja tärkeäksi koettu, jonka halutaan säilyvän; Karhunkorva et al. 2017, 49: Metsäkulttuurin ja metsäsuhteiden kontekstissa elävää, aineetonta metsäkulttuuriperintöä suojellaan vahvistamalla erilaisia ihmisille merkityksellisiä metsäsuhteita ja turvaamalla niiden olemassaolo ja jatkuvuus identiteetin ja hyvinvoinnin tukena. Metsäsuhteet säilyvät ja siirtyvät eteenpäin seuraaville sukupolville, kun itselle tärkeitä metsään liittyviä eläviä perinteitä harjoitetaan aktiivisesti.

Seuraavassa pohdimme, miten erilaiset arvot, valtasuhteet ja keskustelukulttuurit vaikuttavat metsäsuhteisiin, metsäkulttuuriin ja metsäkulttuuriseen kestävyys.

Metsäkulttuuri suomalaisessa yhteiskunnassa

Metsä on osa suomalaista kulttuuria, ja metsään liittyvä kulttuuri on metsäkulttuuria.

Laajassa mielessä metsäkulttuuri on ihmisen ja metsän välistä vuorovaikutusta menneestä tulevaan.¹³ Metsiin liittyvät kulttuuriset arvot ovat usein pitkän historiallisen kehityksen tulos ja niiden muotoutumiseen ovat vaikuttaneet alueen metsien ominaispiirteet.

Monet metsään liittyvät yhteisöt ja organisaatiot jakavat tietynlaisen metsäsuhteen, jolloin ne luovat ja harjoittavat itselleen merkityksellistä elävää metsäkulttuuriperintöä. Jaettu metsäsuhde - metsäkulttuuri - voi olla keskeinen yhteisöä tai organisaatiota koossapitävä voima.

Metsäkulttuurissa on kyse ihmisten sosiaalisissa yhteyksissä jakamista, metsään liittyvistä toimintatavoista, tiedoista, taidoista, perinteistä, uskomuksista, käsityksistä, kokemuksista, merkityksistä ja arvoista.¹⁴ Metsäkulttuuria ovat esimerkiksi metsään liittyvä puhe, kieli ja ajattelu; taide, elinkeinot ja ammatit; harrastukset, musiikki ja kirjallisuus; metsäiset kansallismaisemat ja metsä suomalaisuuden symbolina ja henkisenä kotina.¹⁵

Metsäkulttuuria ylläpidetään, uusinnetaan ja välitetään metsään liittyvänä elävänä perintönä osaksi uusien toimijoiden ja sukupolvien metsäsuhteita. Tätä edistävät metsään liittyvien erilaisten toimien ja tapojen aktiivinen harjoittaminen: Metsissä kuljetaan, geokätköillään ja työskennellään; metsiä suojellaan; metsissä marjastetaan, metsästetään ja sienestetään; metsiä ajatellaan ja niistä puhutaan.

Monet tekijät, kuten yhteiskunnan moniarvoistuminen ja maailmanlaajuiset ympäristömuutokset ovat vaikuttaneet ja vaikuttavat metsäkulttuuriin. Suomalaista metsäkulttuuria on erityisesti muovannut yhteiskuntarakenteen muutos, jossa väestö siirtyi

---

¹³ Paaskoski 2014, 22.

¹⁴ Paaskoski 2014, 22.

¹⁵ Karhunkorva & Matila & Paaskoski 2017; Suomalainen metsäsuhde.

alkutuotannosta palvelusektorille ja maaseudulta kaupunkeihin. Kaupungistuneessa Suomessa työ on enää harvoin suorassa yhteydessä metsään ja metsässä vietetty aika on vähentynyt. Metsäkulttuurin luonne ja merkitys ovat 2010-luvun Suomessa hyvin toisenlaisia kuin vaikkapa 1950-luvun Suomessa. Yksilölliset metsäsuhteet ovat osa 2010-luvun ilmapiiiriä, jossa metsät ovat myönteinen osa suomalaisuutta ja luonnon itseisarvosta on tullut tärkeä osa monien metsäsuhdetta.

Yhteiskunnallisen muutoksen myötä muuttuva metsäkulttuuri ylläpitää ja muodostaa joko yhteenkuuluvuutta tai erottumista esimerkiksi iän, ammatin, asuinpaikan ja etnisen taustan myötä muodostuvien yhteiskunnallisten ryhmien kesken.¹⁶ Yhteiskunnan moniarvoistuminen lisää metsäsuhteiden ja metsäkulttuurien sekä metsään liittyvien arvojen kirjoa.

Metsäsuhteiden ja metsäkulttuurin vuorovaikutus

Henkilökohtaisen metsäsuhteen rakentuminen on elämänmittainen prosessi, johon vaikuttavat elinympäristö, kasvatus ja viiteryhmät sekä erilaiset roolit niissä. Jokaisella voi olla samanaikaisesti useita erilaisia metsäsuhteita; ammatillinen metsäsuhde voi olla erilainen kuin harrastuksessa tai perheen piirissä koettu metsäsuhde. Metsäsuhteessa ovat läsnä metsään liittyvät aistimukset, tunteet, mielikuvat, muistot, toiminnot ja kokemukset. Metsäsuhdetta ovat myös metsään liittyvät tiedot, mielipiteet, arvot, käsitykset ja uskomukset.¹⁷

Metsäsuhteet ovat tärkeitä yksittäisille kansalaisille, yhteisöille, organisaatioille ja kansakunnalle, sillä ne ovat rakentuneet osaksi identiteettiä, historiaa, elämäntarinaa ja usein myös hyvinvointia.¹⁸ Metsäsuhteet tulevat näkyviksi metsäkulttuurissa eli metsäluontoon kohdistuvissa ajattelu- ja toimintatavoissa. Metsäkulttuuri elää ja ilmenee ihmisen ja metsän vuorovaikutteisissa suhteissa - metsäsuhteissa.

Metsäsuhteet sekä rakentavat metsäkulttuuria että rakentuvat metsäkulttuurista.

Metsäkulttuuri vaikuttaa metsäsuhteisiimme ja toisaalta yksilölliset metsäsuhteemme

---

¹⁶ Ross & Revilla-Minaya 2011, 346–347.

¹⁷ Karhunkorva & Kärkkäinen & Paaskoski 2017, 6-8.

¹⁸ Yksilöiden henkilökohtaisten metsäsuhteiden rinnalla voidaan myös ajatella, että yhteisöillä ja organisaatioilla on metsäsuhde. Se, missä vaiheessa nämä yhteisöjen metsäsuhteet voidaan nähdä paikallisena tai yhteisökohtaisena metsäkulttuurina, vaatii tarkentamista.

vaikuttavat metsäkulttuuriin - kulttuuri ohjaa meitä, mutta myös me ohjaamme kulttuuria. Tässä metsäsuhteen ja metsäkulttuurin vuorovaikutteisudessa ja muuntuvuudessa piilee avain metsäkulttuuriseen kestävyYTEEN, jonka yhteiskunnallista merkitystä ei toistaiseksi ole selkeästi määritelty.

Metsäkulttuurisessa prosessissa metsähistoria (menneisyyden metsäkulttuuri ja metsien luonnonhistoria)¹⁹, metsäkulttuuri ja nykyhetkessä elävät yksilöiden ja yhteisöjen metsäsuhteet vuorovaikutuksessa luovat tulevaisuuden metsäkulttuuria ja -suhteita.²⁰ Metsäkulttuuri jatkuvassa muutoksessa olevana, dynaamisena ja vuorovaikutteisena prosessina on jotakin enemmän kuin esimerkiksi fyysinen maisema, esteettinen kokemus tai suojeltava kulttuuriperintökohde.

Metsäkulttuurinen kestävyys voidaan nähdä jollekin alueelle tai ryhmälle ominaisena kulttuurina (maisemina, rakennuksina, esineinä tai niiden käyttötapoina) tai metsiin liittyvinä asenteina ja arvoina. Metsäkulttuurinen kestävyys kattaa paitsi metsäluonnon myös alueen asukkaiden taloudelliset, sosiaaliset ja kulttuuriset arvot ja toimintatavat.²¹ Metsäkulttuurista kestävyyttä on siten erilaisten metsiin liittyvien arvojen ja asenteiden sekä metsiin liittyvien kulttuuristen käytäntöjen - siis erilaisten metsäsuhteiden - tunnistaminen ja yhdenvertainen tarkastelu ja niiden ottamista mukaan paikalliseen, alueelliseen ja valtakunnalliseen metsiin liittyvään päätöksentekoon.²²

Metsäkulttuurisessa kestävyYdessä keskeistä on osallisuus - mahdollisuus olla “omassa metsäsuhteessa” yhdenvertaisena mukana “muiden metsäsuhteiden” kanssa - sekä avoin ja ennakkoluuloton suhtautuminen erilaisiin vaihtoehtoihin ja ristiriitaisiin, vastakkaisiin näkemyksiin. Metsäkulttuurisessa kestävyYdessä metsäsuhteiden erilaisuus nähdään rikkautena, monimuotoisuutena ja resilienssinä, joka parantaa yhteisöjen ja koko yhteiskunnan kykyä ennakoida ja reagoida metsiin kohdistuviin muutoksiin.

Metsäkulttuurisen kestävyYden näkökulma edistää yhteiskunnassa vaikuttavien ja muotoutuvien metsäsuhteiden ja niiden uutta luovien mahdollisuuksien havaitsemista.

---

¹⁹ FritzboYger 2001, 13.

²⁰ Paaskoski & Karhunkorva 2018, 10–13.

²¹ IUFRO 2007, 5.

²² Valkonen 2006, 57–59.

Samalla tuotetaan keinoja sekä ristiriitaisten tavoitteiden yhteensovittamiseen että metsien kestävään käyttöön.²³

Erilaisilla vallankäytön keinoilla pyritään vaikuttamaan muiden ihmisten toimintaan - myös metsäsuhteisiin ja metsäkulttuureihin. Valtaa on kaikkialla ja kaikilla tasoilla - yksilöiden välisestä vuorovaikutuksesta erilaisten yhteisöjen ja organisaatioiden käyttämään valtaan. Valtasuhteet voivat institutionalisoitua persoonattomaksi hallinnaksi (*gouvernement*), jossa päämäärien saavuttamiseksi ihmisten toimintaan vaikutetaan strategisilla käytännöillä.²⁴ Pyrkimys asenteiden ja arvojen muuttamiseen on yksi vallan ilmenemismuoto.²⁵

Metsäsuhteet voidaan nähdä valtasuhteina, kun instituutiot ja yhteiskunnallisessa valta-asemassa olevat toimijat määrittävät yleisesti toivottavaa tai hyväksyttävää metsiin liittyvää ajattelua ja toimintaa - metsäkulttuuria.²⁶ Perinteisesti suomalaisessa metsäkulttuurissa on edistetty metsien taloudellista hyödyntämistä tukevia instituutioita ja rakenteita. Näiden instituutioiden ja rakenteiden yleisesti hyväksytyksi määrittämän metsäkulttuurin piiriin sijoittuvat metsäsuhteet lisäävät yhteenkuuluvuutta ja edelleen sitoutumista vallitsevan metsäkulttuurin ylläpitämiseen. Siten metsäsuhteet voivat tukea metsäkulttuurin vakiintuneita rakenteita.

Vallitsevan metsäkulttuurin laitamille tai ulkopuolelle sijoittuvat marginaaliset metsäsuhteet luovat uudenlaista metsäkulttuuria ja osaltaan kehittävät valmiuksia sopeutua muuttuviin olosuhteisiin - ja siten vahvistavat metsäkulttuurin resilienssiä, metsäkulttuurista kestävyyttä. Marginaalissa olevat metsäsuhteet ovat tärkeitä metsäkulttuurin muutosvoimalle, mutta samalla ne tuottavat ristiriitoja. Marginaalisten metsäsuhteiden arvoa ei aina ymmärretä ja niitä voidaan vähätellä yksittäistapauksina vailla laajempaa merkitystä.

Metsäsuhteisiin liittyviä ristiriitoja ja vallankäyttöä voidaan tarkastella käsitteiden *potesta* ja *potentia* avulla. *Potesta* kuvaa voimaa, joka suunnataan hallintaan ja kontrollointiin, ja

---

²³ Paaskoski & Karhunkorva 2018, 11–14.

²⁴ Foucault Tiisala 2010, 2014 mukaan.

²⁵ Paloheimo & Wiberg 1997/2004.

²⁶ Des Jardins 2006: Metsäsuhteisiin sisältyvät arvo- ja valtaelementit kumpuavat länsimaisesta ajattelu- ja kulttuuriperinteistä. Esimerkiksi juutalais-kristillisessä kulttuurissa keskeinen tilanhoitajuuden traditio perustuu ajatukseen ihmisestä jumalan tai muun korkeamman voiman luoman luonnon joko vastuullisena tai despoottisena hoitajana. Tällaisessa luontosuhteessa luonto ja luonnonvarat arvotetaan sen mukaan, millaista hyötyä ne tuottavat ihmisille.

potentia puolestaan voimaa, joka mahdollistaa uuden luomisen.²⁷ Siten yhteiskunnan ja sen toimijoiden kyky ratkaista haasteita, vaikkapa ilmastonmuutos, liittyy siihen kulttuuriseen kirjoon, johon synnymme, jossa elämme ja jota uusinnamme. Miten ja millä keinoin voimme tuottaa muutosvoimia (*potentia*), jotka perustavalla tavalla muuttavat kulttuuriamme kestävämmäksi? Pyrimmekö kontrolloimaan (*potesta*) niitä arvoja ja asenteita, jotka “uhkaavat” omia arvojamme ja asenteitamme, vai haluammeko mahdollistaa ja ottaa mukaan (*potentia*) näitä omista eroavia ja erilaisia arvoja ja asenteita?

Arvot metsäsuhteissa ja metsäkulttuurissa

Yksilöiden, yhteisöjen ja organisaatioiden metsiin liittämät arvot ilmenevät eri tavoin ja ne liittyvät läheisesti myös tunteisiin ja asenteisiin. Arvot kertovat siitä, mitä metsiin liittyen pidetään tärkeänä ja vaalimisen arvoisena.²⁸ Metsäsektorilla perinteisesti arvostetun taloudellisen hyödyn rinnalla voi muilla metsään liittyvillä aloilla, kuten tutkimus-, opetus- ja matkailualoilla, metsän ensisijainen arvo määrittyä toisin, painotuksen vaihdellessa kulttuurisista ja virkistyksellisistä arvoista kasvatuksellisiin ja tutkimuksellisiin arvoihin. Luontokeskeiset toimijat, kuten ympäristöjärjestöt, puolestaan korostavat luonnon itseisarvoa.

Metsäsuhteiden ja metsien merkityksen korostaminen näyttäytyy uudenaikaisena jatkumona aiemmille luonnonsuojelu- ja ympäristökysymyksille, joissa kansalaiset ovat kyseenalaistaneet metsien taloudellista hyödyntämistä ja metsätalouden eri toimia 1960- ja 1970-luvulta lähtien.²⁹ Viime aikoina maailmanlaajuiset ympäristömuutokset ovat asettaneet suomalaisen metsänkäytön ja suomalaiset metsäsuhteet eurooppalaiseen ja globaaliin kontekstiin.

Jokamiehenoikeuksien nojalla kansalaisilla on pääsy metsiin omistussuhteista riippumatta, mikä mahdollistaa suomalaisille elävän metsäsuhteen. Monet kansalaiset arvostavat metsää itselleen rakkaana paikkana, johon liittyy kiintymyksen tunteita ja esteettisiä elämyksiä.³⁰

---

²⁷ Singh 2013, 191. Käsitteet ovat alunperin Spinozan. Singh viittaa mm. Ruddick (2008, 2010), esim. “Spinozian thought offers a ‘dialectics of the positive’ that replaces ‘negation as the driving force of social transformation with an understanding of essence based on affirmation, or potentia – that is, the impulse to preserve and expand our powers to act’” (p. 2589).

²⁸ Buijs & Lawrence 2013, 105; Sajama 1993, 87.

²⁹ Parpola & Åberg 2009, 426–428.

³⁰ Jacobs 2012; Manzo 2003.

He reagoivat usein vahvasti tunteella muiden aiheuttamiin, ei-toivottuihin ja äkillisiin muutoksiin itselleen tärkeissä ympäristöissä. Lähimetsän hakkaaminen tai mökkijärven pilaantuminen saattaa nostattaa vihan tai surun tunteita. Tunteet ovat tapoja selviytyä ei-toivotuista tilanteista. Lisäksi tunteilla on keskeinen rooli eri ryhmien välisten jännitteiden ja konfliktien synnyssä ja eskaloitumisessa.³¹

Erilaisista metsäsuhteista kumpuavat ja erilaisten metsäkulttuurien puitteissa tehdyt päätökset vaikuttavat metsien käyttöön ja suojeluun. Metsäala on suomalaisen yhteiskunnan kannalta keskeinen, ja sen parissa työskentelevät metsäammattilaiset ovat metsien asiantuntijoina olleet institutionaalisessa asemassa määrittelemässä, päättämässä ja toteuttamassa metsien käyttöä ja hoitoa. Näin he myös ovat vaikuttaneet suomalaisten metsäsuhteeseen ja suomalaiseen metsäkulttuuriin.

Metsäammattilaisten arvojen on todettu olevan suhteellisen pysyviä ja hitaasti muuttuvia. Metsäammattilaisten kohdalla henkilökohtaisiin metsäsuhteisiin sekoittuu piirteitä yhteiskunnan instituutioiden ja metsäalan metsäsuhteista ja metsäkulttuureista. Ympäristöliike on viime vuosikymmeniä voimakkaasti haastanut metsäammattilaisten asemaa ja asiantuntemusta, mikä on osaltaan moniarvoistanut metsäasiantuntijoiden toimintatapoja - metsäsuhteita ja metsäkulttuureita.³²

Metsäammattilaiset usein tuntevat samankaltaista arvostusta luontoa kohtaan kuin kansalaiset yleensä, mutta rationaalisuutta arvostava ammattikulttuuri ei mahdollista näiden tuntemusten ilmaisemisesta.³³ Norjan, Ruotsin ja Suomen metsäammattilaisten vertailussa suomalaiset metsäammattilaiset arvottivat tärkeimmiksi asiantuntijuuden, yksityismetsätalouden ja metsän tuottokyvyn. Luonnonsuojelu sen sijaan sai Suomessa vertailumaita alhaisemman sijan.³⁴

Metsäammattilaisten lisäksi suomalaisen metsäkultuurin kannalta keskeinen ryhmä on yksityismetsänomistajat, jotka omistavat noin 60 prosenttia Suomen metsistä (metsämaasta). Yksityismetsänomistajat ovatkin metsäteollisuuden kannalta tärkeitä puuraaka-aineen

---

³¹ Buijs & Lawrence 2013.

³² Rekola et al. 2010; Suopajarvi 2009, 194–198.

³³ Satterfield 2004; Goodwin et al. 2000; Vining & Tyler 1999; Myös Saarimaa 1994; Suopajarvi 2009, 303, 318–323.

³⁴ Rekola et al. 2010.

tuottajia.³⁵ Yksityismetsänomistajien metsiin liittyvä käyttäytyminen on jo pitkään ollut muutoksessa, ja heidän metsään liittyvät arvonsa ja tavoitteensa ovat monipuolistuneet.³⁶

Vallitseva kulttuuri vaikuttaa siihen, miten metsänomistajat voivat ilmentää omia arvojaan metsiin liittyvässä päätöksenteossa ja toiminnassa. Metsäomistajien keskuudessa on tunnistettu viisi metsänomistajuusdiskurssia, joissa erottelevina tekijöinä ovat epävarmuus tai varmuus suhteessa metsänhoitoon sekä kriittisyys tai kritiikkittömyys suhteessa metsän taloudelliseen merkitykseen. Metsänhoitajan (*forester*) ja ekonomistin (*economist*) metsänomistajadiskursseissa ensisijaista on metsien taloudellinen arvo, jolloin heidät mielletään ideaalimetsänomistajiksi vallitsevan, taloudellista metsänkäyttöä painottavan valtanäkemyksen mukaan. Vastaavasti metsänomistajat, jotka painottavat tai haluavat painottaa enemmän ympäristö- tai luontoarvoja, sijoittuvat vallitsevassa metsänomistajakulttuurissa marginaaliin.³⁷

Metsiin liittyvässä keskustelussa erilaisten toimijoiden (yhteisöjen tai organisaatioiden) ja tavallisten kansalaisten arvot kohtaavat ja saattavat ajautua ristiriitaan. Ristiriidat luovat jännitteitä ja voivat kärjistyä kiistoiksi ja konflikteiksi, joissa valtasuhteisiin pyritään vaikuttamaan eri keinoin. Nojautuminen metsäalan perinteisiin toimintatapoihin ja yhteiskunnallisissa instituutioissa määritettyihin metsäsuhteisiin antaa vahvemman neuvotteluaseman. Muunlaisia metsäsuhteita edustavien tahojen neuvotteluasema näitä ”virallisia” metsäsuhteita vastaan on useimmiten heikompi. Ne ovatkin pyrkineet vahvistamaan neuvotteluasemaansa julkisuuden (kuten sosiaalisen median), ympäristöaktiivisuuden ja järjestäytymisen kautta.

Metsäkulttuurisen kestävyyskannalta on olennaista, nähdäänkö nämä tilanteet ”metsäsotina” vai metsien kulttuurisesti kestävässä käyttöön liittyvinä luontaisina ja tarpeellisina, jopa toivottavina, demokraattisen yhteiskunnan toimintatapoina metsäsuhteiden ja metsäkulttuurien kehittämisessä. Parhaimmillaan keskustelussa muotoillaan ja määritellään yhdessä, millaisia suomalaisten metsien tulisi olla, mihin niitä käytetään ja millaisia merkityksiä niihin liitetään.

---

³⁵ Luke 2019, Tilastotietokanta.

³⁶ Hänninen et al. 2011, 5–6.

³⁷ Takala et al. 2017a; Takala et al. 2017b.

Metsätiedon, esim. metsävaratietojen, ohella on tärkeää keskustella metsien liitetyistä tiedostetuista ja tiedostamattomista merkityksistä.³⁸ Merkitykset liittyvät toisiinsa muodostaen merkitysverkostoja, joissa yksittäiset merkitykset saattavat olla tiedostettuja mutta merkitysten väliset yhteydet puolestaan eivät. Näiden erilaisten merkitysten ja merkitysverkostojen hahmottaminen on tärkeää. Ne voidaan ajatella viesteinä, sanomina, jotka kiistan vastapuolen halutaan ymmärtävän. Vastapuolet kuitenkin tulkitsevat sanomia omien tietojensa ja kokemustensa pohjalta, jolloin viestin sanoma saattaa muuttua.³⁹ Näiden viestien ymmärtäminen edellyttää kiistan kaikilta osapuolilta sekä oman että muiden metsiin liittämien merkitysten - metsäsuhteiden ja metsäkulttuurien - tunnistamista; mihin arvoihin, tavoitteisiin ja kirjoitettuihin tai kirjoittamattomiin instituutioihin metsäsuhteet nojautuvat.

Kiistojen osapuolet joutuvat pohtimaan ja määrittämään omien metsäsuhteidensa taustoja ja sisältöjä sekä keskusteluissa pohtimaan metsäsuhteidensa eroavaisuuksia ja samankaltaisuuksia, erityisesti metsiin liittyvien arvojen ja tavoitteiden osalta.⁴⁰ Erilaisten metsäsuhteiden huomioon ottaminen päätöksenteossa on mahdollista, mikäli yhteiskunnan instituutiot ja toimintatavat mahdollistavat tapaus- ja aluekohtaisten ratkaisujen tekemisen.

Metsiin liittyvät paikalliseen tietoon ja kokemukseen perustuvat toimintatavat voivat vahvistaa metsien kulttuurisesti kestävästä käytöstä.⁴¹ Tutkimuksessa ja käytännön metsätaloudessa paikalliset metsäsuhteet ja metsäkulttuuri jäävät helposti vähälle huomiolle tai sivuutetaan, jolloin niitä ei hyödynnetä metsäkulttuurisen kestävyysvahvistamisessa.

---

³⁸ Dedeurwaerdere 2014.

³⁹ Moilanen & Räihä 2018, 51–54.

⁴⁰ Jokinen 2019, 21–22.

⁴¹ Pilgrim & Pretty 2010, 6. Paikallisesti tietoon viitataan käsitteillä traditional, indigenous tai local ecological knowledge sekä ecoliteracy.

Metsäkulttuurinen kestävyys

Tavoiteltaessa kulttuurista kestävyttä päätöksenteon tulisi sekä vahvistaa kansalaisten hyvinvointia että ottaa huomioon tulevien sukupolvien tasaveroiset mahdollisuudet luonnonvarojen käyttöön. Metsäkulttuurisessa kestävyudessa tämä tarkoittaa erilaisten metsäsuhteiden yhdenvertaista mahdollisuutta osallistua sekä metsäkulttuurin määrittämiseen ja suuntaamiseen että metsiä koskevaan yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon.

Metsäkulttuurisen kestävyuden tavoittelussa ensimmäinen askel on yhteiskunnan eri tasoilla vaikuttavien metsäsuhteiden tunnistaminen. Tämä edellyttää kattavaa tietoa metsäsuhteiden kehitymisestä, niihin sisältyvistä arvoista ja valtasuhteista sekä metsäsuhteiden vaikutuksesta yksilö-, yhteisö- ja yhteiskuntatasolla. Metsäsuhteiden, kuten kulttuurin ja arvojen yleisesti, muutos on hidasta ja vähittäistä ja siten välillä vaikeasti todennettavissa. Muutos on riippuvainen lukemattomista eri tekijöistä, eikä sen taustalta löydy välttämättä mitään yksittäistä keinoa tai tapahtumaa. Muutoksen hahmottaminen voi edellyttää historiallista tarkastelua ja eri aikakausina ilmenevien metsäsuhteiden vertailua.

Metsäalan eri organisaatioiden ja yhteisöjen rinnalle metsäsuhteisiin vaikuttavana ilmiönä on yhä vahvemmin noussut yleinen mielipide, joka ilmenee erityisesti sosiaalisessa mediassa ja yksittäisinä aloitteina ja kampanjoina. Yleinen mielipide voi muuttaa vallitsevaa metsäkulttuuria nopeastikin, sillä yhteiskunnan ja ympäristön muutokset ovat jo vuosikymmenten ajan hiljalleen monipuolistaneet metsiin liittyviä arvoja ja siten yksittäisetkin aloitteet löytävät nopeasti tarttumapintaa.

Erilaisia luontoarvoja korostavat järjestöt ovat ottaneet ja saaneet vahvan vaikuttajan roolin suomalaisten metsäsuhteiden muovaajina. Järjestöt aistivat herkästi yhteiskunnassa liikkuvia signaaleja ja reagoivat nopeasti ja näkyvästi arvojensa mukaisten metsäsuhteiden puolesta. Ne ovat myös perinteisiä metsäalan organisaatioita paremmin onnistuneet sanoittamaan kansalaisten metsien tulevaisuuteen liittyviä huolia. Metsiin kohdistuvien tunteiden nouseminen rationaalisen ajattelun rinnalle tekee näkyväksi sitä, että hyvinvointi muodostuu taloudellisen ulottuvuuden lisäksi lukuisista muista ulottuvuuksista.

Metsäkulttuurisen kestävyys tavoittelussa toinen askel on yhteiskunnan eri tasoilla vaikuttavien metsäsuhteiden - ja niihin sisältyvien arvojen ja tavoitteiden - mukaan ottaminen neuvoteltaessa ja sovittaessa metsien käytöstä. Kestävässä metsäkulttuurissa instituutiot ja valta-asetelmat sallivat erilaisiin metsäsuhteisiin perustuvan avoimen keskustelun ilman ennakkorajauksia ja -ehtoja. Tällöin yhteiskunnassa voidaan käydä avointa keskustelua eri toimijoiden metsäsuhteiden merkityksellisyydestä ja vaikuttavuudesta, arvostettavista metsäkulttuurin piirteistä ja siitä, kenen metsäsuhteen arvoja ja tavoitteita painotetaan tai tulisi painottaa ja miksi.

Erilaiset arvot ja niistä kumpuavat intressit ja tavoitteet ilmenevät sosiaalisina ja poliittisina jännitteinä, kiistoina ja konflikteina, mutta metsäkulttuurisesti kestävässä lähestymistavassa tätä pidetään myönteisenä. Metsäsuhteiden ajatellaan sisältävän tietoa tulevista muutoksista (hiljaisia signaaleja), joiden näkyväksi tekeminen edistää muutosten havaitsemista ja ymmärtämistä ja auttaa reagoimaan niihin. Ristiriitoihin ja konflikteihin sisältyvä mahdollisuus muuttaa vallitsevia käytäntöjä ja valtasuhteita on siten tervetullut, koska ilman sitä kestävä metsäkulttuuri ei kehity vastaamaan tulevaisuuden haasteisiin.

Vallitsevia toimintatapoja ja arvoja kyseenalaistava keskustelu avaa valtasuhteita, auttaa pohtimaan, miten ja miksi metsäsuhteisiin vaikutetaan ja kuka tai ketkä vaikuttavat. Keskustelu auttaa myös tunnistamaan, mitkä tekijät muovaavat suomalaisten metsäsuhteita, kun perustana ei enää ole pelkästään taloudellinen merkitys tai työ - agraaritalouden arvot, mielipiteet tai teot. Metsäsuhteiden yhdenvertainen kohtelu ei uhkaa metsänomistajien laillista oikeutta hyödyntää metsiä, mutta se avaa kaikille, sekä hegemonisille että marginaalisille, metsäsuhteille oikeuden olla olemassa ja siten mahdollisuuden tulla tasavertaisesti kuulluksi ja huomioduksi.

Kestävä metsäkulttuuri on alati uudistuvaa rajankäyntiä siitä, millaisten kulttuuripiirteiden arvioidaan noudattavan kestävä kehityksen periaatteita ja tukevan metsäkulttuurista muutosta kohti kestävyttä. Kestävässä metsäkulttuurissa metsäsuhteet edistävät ylisukupolvista kestävyttä, mikä on keskeinen, ehkä jopa ainoa, keino vastata tulevaisuuden mahdollistavalla tavalla nykyisiin ympäristöhaasteisiin. Samalla kestävä metsäkulttuuri antaa eri sukupolville tasavertaisen mahdollisuuden vaalia, hyödyntää ja nauttia metsiin liittyvistä aineettomista ja aineellisista hyödyistä.

Lähteet

- Buijs, Arjen & Lawrence, Anna 2013. "Emotional conflicts in rational forestry: Towards a research agenda for understanding emotions in environmental conflicts." *Forest Policy and Economics*, 33, 104–111.
- Des Jardins, Joseph R. 2006. *Environmental Ethics*. An Introduction to Environmental Philosophy. Thomson Wadsworth: Belmont.
- Dessein, Joost & Soini, Katriina & Fairclough, Graham & Horlings, Lummina (eds.) 2015. *Culture in, for and as Sustainable*. Development Conclusions from the COST Action IS1007. Investigating Cultural Sustainability. University of Jyväskylä: Jyväskylä.
- Dedeurwaerdere, Tom 2014. *Sustainability Science for Strong Sustainability*. Edward Elgar: Northampton.
- Fornäs, Johan 1998. *Kulttuuriteoria*. Myöhäismodernin ulottuvuuksia. Vastapaino: Tampere.
- Fritzbøgger, Bo 2001. *Kulturskoven*. Dansk skovbrug fra oldtid til nutid. DSR: Frederiksberg.
- Geertz, Clifford 1973. *The Interpretation of Cultures*. Basic Books: New York.
- Goodwin, Jeff & Jasper, James M. & Polletta, Francesca 2000. *Passionate Politics*. Emotions and Social Movements. University of Chicago Press: Chicago.
- Hannerz, Ulf 1992. *Cultural Complexity*. Studies in the Social Organization of Meaning. Columbia University Press: New York.
- Hänninen, Harri & Karppinen, Heimo & Leppänen, Jussi 2011. *Suomalainen metsänomistaja 2010*. Metlan työraportteja 208. Metsäntutkimuslaitos: Vantaa.
- Häyrynen, Maunu 2009. "Mukana menossa kulttuurintuotanto". Teoksessa *Kulttuurintuotanto*. Kehykset, käytännöt ja prosessit. Toim. Maarit Grahn & Maunu Häyrynen. Tietolipas 230. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki.
- IUFRO 2007. *Guidelines for the implementation of social and cultural values in sustainable forest management*. A scientific contribution to the implementation of MCPFE – Vienna resolution 3. IUFRO Occasional paper 19. IUFRO: Vienna.
- Jacobs, Maarten H. 2012. Human emotions toward wildlife. *Human Dimensions of Wildlife* 17, 1–3.
- Jokinen, Mikko 2019. *Lapin ympäristökiistojen kulttuuriset tekijät*. Dissertationes Forestales 281. Suomen Metsätieteellinen Seura: Helsinki. Bio- ja ympäristötieteiden tiedekunta, Helsingin yliopisto: Helsinki, Itä-Suomen yliopiston metsätieteiden osasto: Joensuu.
- Karhunkorva, Reetta & Kärkkäinen, Sirpa & Paaskoski, Leena 2017. *Metsäsuhteiden kenttä*. Luston julkaisuja 1. Lusto - Suomen Metsämuseo: Punkaharju.

- Karhunkorva, Reetta & Matila, Airi & Paaskoski, Leena 2017. "Eläviä suhteita metsään ja perintöön." Teoksessa *Elossa*. Luonto ja elävä perintö. Toim. Aura Kivilaakso & Leena Marsio. Museovirasto: Helsinki.
<https://www.museovirasto.fi/uploads/Meista/Julkaisut/elossa-final.pdf> (30.9.2019)
- Luke 2019. *Tilastotietokanta*. www.luke.fi.
- Manzo, Lynne C. 2003. Beyond house and haven: Toward a revisioning of emotional relationships with places. *Journal of Environmental Psychology*, 23(1), 47–61.
- Moilanen, Pentti & Räihä, Pekka 2018. "Merkitysrakenteiden tulkinta." Teoksessa *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2*. Toim. Valli, Raine. PS-Kustannus: Jyväskylä.
- Noël, Jean-Francois & O'Connor, Martin 1998. "Strong Sustainability and Critical Natural Capital." Teoksessa *Valuation for Sustainable Development: Methods and Policy Indicators*. Eds. Sylvie Faucheux & Martin O'Connor. Edward Elgar Publisher: Cheltenham.
- Paaskoski, Leena 2008. *Herrana metsässä*. Kansatieteellinen tutkimus metsänhoitajuudesta. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1170, Tiede. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki.
- Paaskoski, Leena 2014. Experienced, recollected and reconstructed. The establishment of Nordic forest museums in the 1940s–60s. *Nordisk museologi* 1/2014.
- Paaskoski, Leena & Karhunkorva, Reetta 2018. "Metsäkultuurinen näkökulma." Teoksessa *Metsäkultuurinen näkökulma kansalliseen metsästrategiaan*. Airi Matila & Leena Paaskoski & Reetta Karhunkorva & Nora Arnkil & Katja Matveinen. Tapion raportteja nro 25. Tapio Oy: Helsinki.
- Paloheimo, Heikki & Wiberg, Matti 1997 (2. painos 2004). *Politiikan perusteet*. WSOY: Helsinki.
- Parpola, Antti & Åberg, Veijo 2009. *Metsävaltio: Metsähallitus ja Suomi 1859–2009*. Edita: Helsinki.
- Pelenc, Jérôme & Ballet, Jérôme & Dedeurwaerdere, Tom 2015. *Weak Sustainability versus Strong Sustainability*. Brief for GSDR 2015.
<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/6569122-Pelenc-Weak%20Sustainability%20versus%20Strong%20Sustainability.pdf>, viitattu 1.9.2019.
- Pilgrim, Sarah & Pretty, Jules N. (eds.) 2010. *Nature and Culture: Rebuilding Lost Connections*. Routledge: London.

- Ross, Norbert & Revilla-Minaya, Caisa 2011. "Cognitive Studies in Ethnobiology: What Can We Learn About the Mind as Well as Human Environmental Interaction?" Teoksessa *Ethnobiology*, 335–349. Eds. E. N. Anderson & D. Pearsall & E. Hunn & N. Turner. Wiley-Blackwell: New Jersey.
- Ruddick, Susan 2010. The politics of affect. *Theory, Culture & Society* 27 (4), 21–45.
- Saarimaa, Riikka 1994. "Metsänhoitajan metsä - puuta ja jotain ihan muuta." Teoksessa *Metsä ja metsänviljaa*. Toim. Pekka Laaksonen & Sirkka-Liisa Mettomäki. Kalevalaseuran vuosikirja 73. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki.
- Sajama, Seppo 1993. *Arkipäivän filosofia*. Kirjayhtymä: Helsinki.
- Satterfield, Terre 2004. Emotional agency and contentious practice: activist disputes in old-growth forests. *Journal of Anthropological Research* 53, 443–459.
- Siivonen, Katriina 2008. *Saaristoidentiteetit merkkien virtoina*. Varsinaissuomalainen arki ja aluekehitystyö globalisaation murroksessa. Kansatieteellinen arkisto 51. Suomen Muinaismuistoyhdistys: Helsinki.
<https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/37988/diss2008siivonen.pdf?sequence=3&isAllowed=y> (30.9.2019)
- Siivonen, Katriina 2013. "Kestävä aineellinen ja aineeton kulttuuri. Perinne, kulttuurin perinnöllisyys ja kulttuuriperintö Myrsky-taidehankkeessa." Teoksessa *Mitä on kulttuuriperintö?* Toim. Outi Tuomi-Nikula & Riina Haanpää & Aura Kivilaakso. Tietolipas 243. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki.
- Siivonen, Katriina 2015. "Elävän kulttuurin suojele." Teoksessa *Elävä aineeton kulttuuriperintö*. Hankkeen loppuraportti. Toim. Anna Kanerva & Ritva Mitchell. Cuporen verkkojulkaisuja 28 Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö. Museovirasto: Helsinki.
https://www.cupore.fi/images/tiedostot/elavaaineetonkulttuuriperinto_loppuraportti.pdf (30.9.2019)
- Siivonen, Katriina 2017. "Kulttuurinen kestävyys." Teoksessa *Kaikki vapaudesta*. Toim. Kari Enqvist & Ilari Hetemäki & Teija Tiilikainen. Gaudeamus: Helsinki.
- Singh, Neera M. 2013. The affective labor of growing forests and the becoming of Environmental subjects: Rethinking environmentality in Odisha, India. *Geoforum* 47 (2013) 189-198.
- Soini, Katriina & Huttunen, Suvi 2018. "Cultivating cultural sustainability in farming practices". Teoksessa *Cultural Sustainability and the Nature-Culture Interface*.

Livelihoods, Policies, and Methodologies. Birkeland, Inger & Burton, Rob & Parra, Constanza & Siivonen, Katriina (eds.) 2018. Routledge: New York.

Suomalainen metsäsuhde. Elävän perinnön kansallinen luettelo. Museovirasto: Helsinki.

https://wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi/wiki/Suomalainen_mets%C3%A4suhde
(30.9.2019)

Suopajarvi, Tiina 2009. *Sukupuoli meni metsään*. Luonnon ja sukupuolen polkuja metsäammattilaisuudessa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1255, Tiede. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki.

Takala, Tuomo & Hujala, Teppo & Tanskanen, Minna & Tikkanen, Jukka 2017a. Forest owners' discourses of forests: Ideological origins of ownership objectives. *Journal of Rural Studies* 51 (2017) 1–14.

Takala, Tuomo & Hujala, Teppo & Tanskanen, Minna & Tikkanen, Jukka 2017b. The order of forest owners' discourses: Hegemonic and marginalised truths about the forest and forest ownership. *Journal of Rural Studies* 55 (2017) 33–44

Tiisala, Tuomo. *Foucault, Michel*. <https://filosofia.fi/node/5351> (julkaistu 15.8.2010, muokattu 13.9.2014), viitattu 24.9.2019.

Unescon yleissopimus aineettoman kulttuuriperinnön suojelusta 2013. Valtioneuvoston asetus aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta tehdyn yleissopimuksen voimaansaattamisesta. Finlex, Valtiosopimukset.

<http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2013/20130047#idp2321472>
(30.9.2019)

Valkonen, Jarno 2006. “Kulttuurinen kestävyys: idealistinen tavoite vai toimiva käytäntö?” Teoksessa *Uusi Metsäkirja*, toim. Riina Jalonen et al. Gaudeamus: Helsinki. Sivut 57–61.

Vilkuna, Janne 2015. “Aineellisen ja aineettoman kulttuuriperinnön rajapintoja ja määritelmiä.” Teoksessa *Elävä aineeton kulttuuriperintö*. Hankkeen loppuraportti. Toim. Anna Kanerva & Ritva Mitchell. Cuporen verkkojulkaisuja 28 Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö. Museovirasto: Helsinki.
https://www.cupore.fi/images/tiedostot/elavaaineetonkulttuuriperinto_loppuraportti.pdf
(30.9.2019)

Vining, Joanne & Tyler, Elizabeth 1999. Values, emotions and desired outcomes reflected in public responses to forest management plans. *Human Ecology Review* 6, 21–34.